

ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ԻՆՈՎԱՑԻՈՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՀՀ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՄՐՑՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑ

Արմինե Գրիգորի Զախարյան

Հոդվածը ստացվել է՝ 28.03.2022թ., գրախոսման ուղարկվել է՝ 30.03.2022թ., տպագրման երաշխավորվել է՝ 18.04.2022թ.

Ներածություն

Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության զարգացման ներկայիս փուլում ինովացիոն գործունեության խթանումը հանդիսանում է ընկերությունների մրցունակության բարձրացման, նոր աշխատատեղերի ստեղծման, գնողունակ պահանջարկի խթանման, պետական բյուջեի եկամուտների ավելացման, ինչպես նաև արտահանման ուղղությունների ընդլայնման կարևորագույն նախապայմաններից մեկը: Ինովացիոն գործունեության ակտիվացումը, որպես կանոն, ենթադրում է արդյունավետ ինովացիոն ենթակառուցվածքի առկայություն: Վերջինս պահանջում է ինովացիոն գործունեության համապատասխան ինստիտուցիոնալ հիմքերի ձևավորում և ամրապնդում, ինչպես նաև գիտության, բիզնեսի և պետության փոխգործակցության ակտիվացում¹: Հատուկ ուշադրության է արժանի նաև ՏՏ ոլորտի ընկերությունների գործունեության թխանման հիմնախնդիրը: Այս համատեքստում հատկապես կարևորվում է ՀՀ-ում արդյունավետ ինովացիոն ենթակառուցվածքների ստեղծման հնարավորությունների և միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը, ինչն էլ պայմանավորում է մեր **հետազոտության թեմայի արդիականությունը**:

Հետազոտության նպատակն է արդյունավետ ինովացիոն ենթակառուցվածքների ստեղծման հնարավորությունների ուսումնասիրության միջոցով Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության զարգացման ներուժի արդյունավետ կիրառման և մրցունակության բարձրացման եղանակների բացահայտումը: **Հետազոտության խնդիրներն են** ինովացիոն և ներդրումային գործունեության խթանման մեխանիզմների վերլուծության արդյունքների հիման վրա ՀՀ տնտեսության զարգացման հնարավոր ուղիների մշակումը:

Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության գրեթե բոլոր կարևորագույն ոլորտներում (տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ, գյուղատնտեսություն, ռազմաարդյունաբերություն, քիմիական արդյունաբերություն, զբոսաշրջություն և այլն) նկատվում է ինովացիոն զարգացման անհրաժեշտություն: Նշված ոլորտներում զարգացած երկրների առաջավոր փորձը կարող է օգտակար լինել նաև Հա-

¹ Վ.Լ. Հարությունյան, Ա.Գ. Զախարյան, Տնտեսության ինովացիոն զարգացման խթանման ուղիները Հայաստանի Հանրապետությունում, Մոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում, (Գիտական հոդվածների ժողովածու - 2021), ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտ, Երևան, 2021թ., էջ 138-155:

յաստանի Հանրապետության համար: Առանձնահատուկ ուշադրության է արժանի նաև ինովացիոն գործունեության խթանման պետական քաղաքականության իրականացման փորձը՝ տնտեսության համաչափ և կայուն զարգացման շեշտադրմամբ:

Հողվածում մանրամասնորեն դիտարկվել են ինովացիոն ենթակառուցվածքի զարգացման խնդիրները, ինովացիոն ենթակառուցվածքի տեսակները, ինչպես նաև համաշխարհային պրակտիկայում բիզնես ինկուբատորների, տեխնոպարկերի և տեխնոլոգիական կենտրոնների ստեղծման հիմնական պատճառները: Առանձնահատուկ ուշադրություն է հատկացվել աշխարհաքաղաքական վերջին զարգացումներին, որոնք որոշակի նոր հնարավորություններ ու ռիսկեր են առաջացրել հայկական ընկերությունների համար, ինչպես նաև վերլուծվել են 2010–2021 թթ. ՀՀ ՏՏ ոլորտի տարեկան աճի ցուցանիշները: **Այնուամենայնիվ, ելնելով հողվածի ծավալների սահմանափակության հանգամանքից, ինչպես նաև դիտարկվող հիմնախնդրի կարևորությունից հետազոտությունը կշարունակվի նաև մեր հետագա աշխատանքներում:**

Գրականության ակնարկ

Տնտեսության ինովացիոն ենթակառուցվածքի զարգացման խթանման հիմնահարցերը դիտարկվել են մի շարք աշխատություններում: Մասնավորապես՝ ինովացիոն ենթակառուցվածքի զարգացման տեսական հիմքերը և այդ գործընթացի մակրոտնտեսական կարգավորման մեխանիզմները մանրամասնորեն ներկայացված են **Ս.Ա. Բաևվի** հետազոտություններում¹: Աշխատանքում հեղինակը դիտարկել է ինովացիոն ենթակառուցվածքի զարգացման հիմնական մոտեցումները, ինովացիոն ենթակառուցվածքի ենթահամակարգերը, ինչպես նաև պետության դերը ինովացիոն ենթակառուցվածքի ձևավորման և զարգացման գործում:

Ինովացիոն գործունեության խթանման միջոցով ռուսական տնտեսության մրցունակության բարձրացման հիմնախնդիրները ներկայացված են **Ա.Օ. Սոլդատովայի** հետազոտություններում², որտեղ ներկայացված են ինովացիոն գործունեության զարգացման և խթանման հիմնական ուղղությունները, մասնավորապես, ինովացիոն ենթակառուցվածքի ստեղծումը՝ տեխնոլոգիական պարկերի, ինկուբատորների, ինովացիոն և տեխնոլոգիական կենտրոնների, տեխնոլոգիաների փոխանցման կենտրոնների և գիտության, նոր տեխնոլոգիաների և արդյունաբերական արտադրության այլ ձևերի համատեղմամբ:

Ինովացիոն գործունեության տեսամեթոդաբանական հիմքերը և այդ գործընթացի մակրոտնտեսական կարգավորման մեխանիզմները մանրամասնորեն ներկայացված են **Ե.Վ. Բոգատովայի** հետազոտություններում³, որտեղ

¹ Баев С.А. — Теоретические основы развития инновационной инфраструктуры // Финансы и управление. — 2021. — № 4. — С. 83 - 98.

² Солдатова А.О. Инновационная инфраструктура как основа развития инновационной деятельности, научный журнал «Актуальные вопросы экономических наук», N47, 2015, с. 94-98.

³ Богатова Е.В. Инновационная экономика: монография / Е.В. Богатова. Москва: Издательство «Русайнс», 2014. -88 с. ISBN 978-5-4365-0168-0.

հիմնավորվել են ինովացիոն գործընթացներում կառավարման ժամանակակից տեխնոլոգիաների կիրառման կարևորությունը, արժեթղթերի շուկայում և փոքր ու միջին ձեռներեցության ոլորտում ինովացիոն գործունեության ակտիվացման անհրաժեշտությունը:

«Տեխնոլոգիաների և նորարարությունների 2021թ.» զեկույցում¹ հիմնավորված է, որ մոտ ապագայում տեղի են ունենալու խորքային և արագ տեխնոլոգիական փոփոխություններ, որոնք էապես կազդեն համաշխարհային շուկաների և մարդկանց կենսամակարդակի վրա: Բոլոր երկրները պետք է իրագործեն գիտատեխնիկական և ինովացիոն հավասարակշռված քաղաքականություն՝ իրենց տնտեսական, սոցիալական և բնապահպանական զարգացման մակարդակներին համապատասխան, ինչը պահանջում է գիտության, տեխնիկայի և աշխատաշուկայի ներդաշնակության ապահովում:

Հետազոտության մեթոդաբանություն

Հետազոտության համար տեսամեթոդական հիմք են հանդիսացել մակրո և միկրո տնտեսագիտության, կառավարման, միջազգային տնտեսական հարաբերություններին առնչվող աշխատությունները, տնտեսության տարբեր ոլորտների զարգացման խթանման հիմնախնդիրները լուսաբանող հայրենական և արտասահմանյան հեղինակային հրապարակումները, գիտաժողովների հրապարակած նյութերը, դիտարկվող ոլորտների գործառույթները և փոխհարաբերությունները կանոնակարգող նորմատիվ բնույթի իրավական ակտերը և այլն:

Հետազոտության ընթացքում կիրառվել են համակարգային և իրավիճակային վերլուծության, տնտեսավիճակագրական խմբավորումների, ինդուկցիայի և դեդուկցիայի, համեմատական և գործոնային վերլուծությունների մեթոդները:

Վերլուծություն

Ինովացիոն ենթակառուցվածքը, հանդիսանալով ինովացիոն գործունեության կարևորագույն ինստիտուցիոնալ հիմքերից մեկը², իրենից ներկայացնում է փոխկապակցված կառույցների համալիր, որը նպաստում է ինովացիոն գործունեության իրականացմանը: Այն բաղկացած է ինովացիոն և տեխնոլոգիական կենտրոններից, տեխնոլոգիական ինկուբատորներից, տեխնոլոգիական պարկերից, կրթական և բիզնես կենտրոններից և այլն: Արդյունավետ ինովացիոն ենթակառուցվածքը ենթադրում է նաև համապատասխան լոգիստիկական համակարգի առկայություն: ՀՀ-ում ինովացիոն ենթակառուցվածքի ձևավորումը կարևորագույն խնդիր է ոչ միայն գիտատեխնիկական ոլորտի զարգացման, այլև ազգային տնտեսության մրցունակության բարձրացման առումով:

Ինչպես գիտեք, ինովացիոն ենթակառուցվածքը ինովացիոն տնտեսության գործունեության հիմնական տարրն ու մեխանիզմն է, որը կարող է ապահովել տնտեսական զարգացման բարձր մակարդակ, ինչպես նաև որոշակիորեն դանդաղեցնել տնտեսական աճը: Ինովացիոն տնտեսություն ձևավորելու համար

¹ Technology and innovation report 2021, United nations conference on trade and development.

² Վ.Բոստանջյան, Ա.Զախարյան, Ինովացիոն գործունեության ինստիտուցիոնալ հիմքերը Հայաստանի Հանրապետությունում, «Բանբեր ՀՊՏՀ», 2020 N1, էջ 132-151:

տնտեսական համակարգում անհրաժեշտ է ունենալ մասնագիտացված կազմակերպություններ և ինստիտուտներ, փոխգործակցության և տնտեսական գործընթացների կազմակերպման կանոններ, որոնք կխթանեն ինովացիոն գործունեությունը¹:

Ինովացիոն արդյունավետ ենթակառուցվածքը, հանդիսանալով ինովացիոն և ներդրումային գործունեության կարևորագույն ինստիտուցիոնալ հիմքերից մեկը, առաջին հերթին, ենթադրում է արդյունավետ ինովացիոն լոգիստիկ համակարգի առկայություն: Քանի որ ինովացիոն արտադրանքների մշակման և շուկա վաճառահանման ժամկետներն ունեն մշտական կրճատման անհրաժեշտություն, ուստի արդյունավետ լոգիստիկ համակարգի դերն էլ ավելի է կարևորվում՝ հաշվի առնելով շուկայում ինովացիոն արտադրանքների նկատմամբ պահանջարկի մշտական փոփոխության արագությունը: ՀՀ-ում ազգային ինովացիոն ենթակառուցվածքի ստեղծումը կարևորագույն խնդիր է հանդիսանում ոչ միայն գիտատեխնիկական ոլորտի զարգացման, այլև ազգային տնտեսության մրցունակության բարձրացման առումով: Ներկայում նոր տեխնոլոգիաների առևտրայնացումը հանդիսանում է ազգային ինովացիոն ենթակառուցվածքի շրջանակներում նորամուծությունների մշակման և իրացման մեխանիզմի կարևորագույն տարրը:

Արդի պայմաններում ինովացիոն ենթակառուցվածքի զարգացման խնդիրները ներառում են.

- նորարարությունների մշակման և դրանց առևտրայնացման նպատակով շուկայական առաջարկի և պահանջարկի արդյունավետ հարաբերակցության և շուկայական մրցակցության խթանում,

- տնտեսության գիտելիքատար ճյուղերի զարգացում,
- տեխնոլոգիաների դիֆուզիոն գործընթացների խթանում,
- տնտեսության և ենթակառուցվածքների արդիականացում.
- մարդկային կապիտալի արդիականացում և արդյունավետության բարձրացում՝ նրա ստեղծագործական և նորարարական մտածողության զարգացման միջոցով,

- հետազոտական նախագծերի անկախ և օբյեկտիվ փորձաքննություն,
- տնտեսության ինովացիոն զարգացման օրենսդրաիրավական հիմքերի ամրապնդում և այլն:

Սովորաբար առանձնանում են ինովացիոն ենթակառուցվածքի հետևյալ հիմնական տեսակները (ենթահամակարգերը)².

- **Ֆինանսական** տարբեր տեսակի հիմնադրամներ (բյուջետային, վենչուրային, ապահովագրական, ներդրումային), ինչպես նաև այլ ֆինանսական հաստատություններ, ինչպիսիք են արժեթղթերի շուկան, հատկապես բարձր տեխնոլոգիական ընկերությունների ներգրավմամբ:

¹ Баев С.А. — Теоретические основы развития инновационной инфраструктуры // Финансы и управление. – 2021. – № 4. – С. 83 - 98.

² Соколов Д.С., Томила Н.С. Инновационная инфраструктура в современной России: понятие, содержание, особенности, Международный научный журнал «Инновационная наука», №1/2016, с. 172-177.

• **Արտադրական և տեխնոլոգիական՝** տեխնոլոգիական պարկեր, ինովացիոն և տեխնոլոգիական կենտրոններ, բիզնես ինկուբատորներ և այլն:

• **Տեղեկատվական՝** տվյալների բազաներ, գիտելիքի ստեղծման կենտրոններ, ինչպես նաև վերլուծական, վիճակագրական, տեղեկատվական և այլն կենտրոններ (այսինքն՝ ծառայություններ մատուցող կազմակերպություններ):

• **Կադրային՝** գիտական և նորարարական կառավարման, տեխնոլոգիական աուդիտի, մարքեթինգի և այլն ոլորտներում կադրերի պատրաստման և վերապատրաստման ուսումնական հաստատություններ:

• **Փորձագիտական և խորհրդատվական՝** մտավոր սեփականության պաշտպանության, ստանդարտացման, սերտիֆիկացման ծառայությունների մատուցմամբ զբաղվող կազմակերպություններ և խորհրդատվական կենտրոններ, ինչպես ընդհանուր, այնպես էլ որոշակի ոլորտներում մասնագիտացված (ֆինանսներ, ներդրումներ, մարքեթինգ, կառավարում և այլն):

Ժամանակակից գիտության մեջ կան ինովացիոն ենթակառուցվածքների զգալի թվով դասակարգումներ: Աղյուսակ 1-ում ներկայացված է այս ենթակառուցվածքի տարրերի ընդհանուր սխեման:

Աղյուսակ 1

Ինովացիոն ենթակառուցվածքների ընդհանուր սխեման¹

Արտադրական և տեխնոլոգիական բաղադրիչ	Խորհրդատվական բաղադրիչ	Ֆինանսական բաղադրիչ	Կադրային բաղադրիչ	Տեղեկատվական բաղադրիչ	Վաճառքի բաղադրիչ
Ինովացիոն-տեխնոլոգիական կենտրոններ և տեխնոպարկեր	Տեխնոլոգիաների փոխանցման կենտրոններ	Բյուջետային միջոցներ	Անձնակազմի որակավորման բարձրացում նորարարության ոլորտում	Գիտատեխնիկական տեղեկատվության պետական համակարգ	Արտաքին առևտրային միավորումներ
Ինովացիոն-արդյունաբերական համալիրներ	Խորհրդատվություն տնտեսագիտության և ֆինանսների ոլորտում	Տեխնոլոգիական զարգացման բյուջետային և արտաբյուջետային ֆոնդեր	Տեխնոլոգիական և գիտական կառավարման ոլորտում մասնագետների պատրաստում	Փոքր բիզնեսի աջակցության կառույցների ռեսուրսներ	Մասնագիտացված միջնորդ ընկերություններ
Տեխնոլոգիական կլաստերներ	Տեխնոլոգիական խորհրդատվություն	Վենչուրային հիմնադրամներ		Տարածաշրջանային տեղեկատվական ցանցեր	Ինտերնետ
Տեխնիկական ներդրման գոտիներ	Մարքեթինգային խորհրդատվություն	Ֆինանսական ներարկումների և մեկնարկային հիմնադրամներ		Ինտերնետ	Ցուցահանդեսներ
Բարձր տեխնոլոգիական սարքավորումների կոլեկտիվ օգտագործման կենտրոններ	Խորհրդատվություն արտաքին տնտեսական գործունեության ոլորտում	Երաշխիքային կառույցներ և հիմնադրամներ			

¹ Солдатова А.О. Инновационная инфраструктура как основа развития инновационной деятельности, научный журнал «Актуальные вопросы экономических наук», N47, 2015, с. 94-98.

Անշուշտ, բոլոր զարգացած և զարգացող երկրների տնտեսական քաղաքականության հիմնական խնդիրներից մեկը՝ ինովացիոն արդյունավետ ենթակառուցվածքի ստեղծումն է, քանի որ վերջինս հանդիսանում է տնտեսական վիճակի բարելավման կարևորագույն միջոց: Սովորաբար, ինովացիոն ենթակառուցվածքները ստեղծվում են տնտեսական անկման ժամանակահատվածում, որն ուղեկցվում է աշխատատեղերի կրճատմամբ, ինչպես նաև գիտական զարգացմանն ուղղվող բյուջետային հատկացումների ծավալների նվազմամբ: Ներկայում լայն տարածում ունեն գիտատեխնիկական պարկերը, տեխնոպոլիսները, բարձր տեխնոլոգիաների կենտրոնները և բիզնես ինկուբատորները:

Տեխնոպարկերը ապահովում են նոր աշխատատեղեր և նպաստում են արտադրության անցմանը նոր տեխնոլոգիաների: Տեխնոպարկերն ընդունված է դասակարգել հետևյալ կերպ.

1. **Հետազոտական՝** բավարարում են գիտական մշակումների արդյունավետ իրականացման պահանջը:

2. **Արդյունաբերական՝** զբաղվում են աշխատատեղերի և արտադրական տարածքների ստեղծմամբ:

3. **Տեխնոլոգիական՝** օգնում են փոքր արտադրությունների կազմակերպմանը և գիտատեխնիկական մշակումների արդյունքների առևտրայնացմանը:

Բիզնես ինկուբատորները ստեղծվում են փոքր գիտատար ձեռնարկությունների զարգացման համար: Ստորև ներկայացնենք համաաշխարհային պրակտիկայում հայտնի բիզնես ինկուբատորների, տեխնոպարկերի և տեխնոլոգիական կենտրոնների ստեղծման պատճառները:

Աղյուսակ 2

Համաաշխարհային պրակտիկայում բիզնես ինկուբատորների, տեխնոպարկերի և տեխնոլոգիական կենտրոնների ստեղծման պատճառները¹

Պարկի անվանումը	Ստեղծման պատճառները
ԱՄՆ-ի Իլլի-նոյս նահանգի Էվանստոն հետազոտական պարկը	Արտադրվող արտադրանքի մրցունակության նվազումը: Հասարակության մտահոգությունը «ուղեղների արտահոսքի» կապակցությամբ: Ինովացիոն գործունեության և արտադրության ծավալների կրճատումը, ինչը հանգեցրել է աշխատատեղերի կրճատմանը: Նահանգին հատկացվող հարկային վճարումների կրճատումը, ինչը հնգեցրել է գիտության և կրթության զարգացման սահմանափակմանը:
ԱՄՆ-ի Տեխաս նահանգի Օստին քաղաքի համալսարանի հետազոտական ինկուբատորը	Վերակառուցման իրականացմամբ պայմանավորված դժվարությունների հաղթահարման անհրաժեշտությունը: Հետազոտությունների իրականացման և ԲՈՒՀ-երին աջակցելու համար հատկացվող դաշնային միջոցների կրճատումը 1/3-ով:

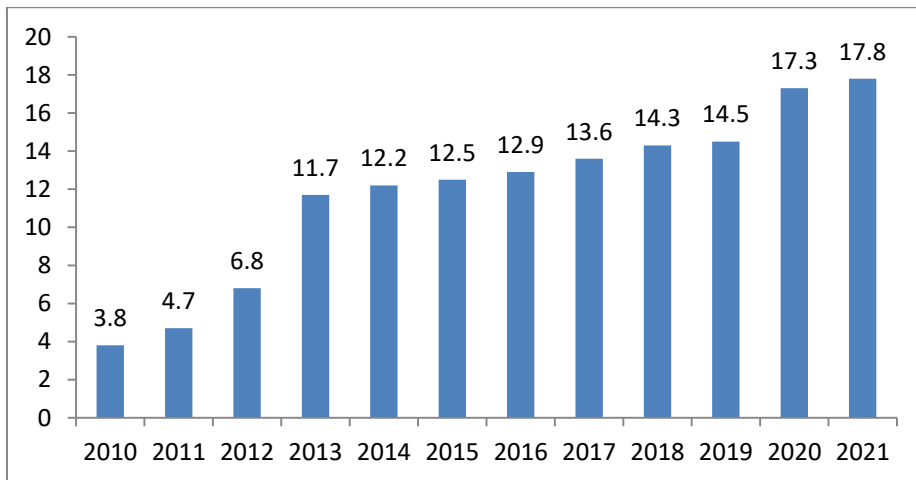
¹ Աղյուսակը կազմվել է հեղինակի կողմից:

Դորտմունդ քաղաքի տեխնոլոգիական պարկը Սաարբրյուկկեն քաղաքի ինովացիոն տեխնոլոգիական կենտրոնը Շվեբտե, Աախեն, Հաննովեր, Մյունխեն (Գերմանիա) քաղաքների տեխնոլոգիական կենտրոնները	Պողպատի ձուլման արտադրության գերակայությունից տնտեսական բազմազանությանն անցման ձգտումը, ծանր արդյունաբերության մեկ կամ երկու ճյուղերից կախվածության նվազեցման ձգտումը: Տնտեսական դեպրեսիայի հաղթահարումը:
Ճապոնիայի տեխնոպոլիսները	Դեպի գիտատար ճյուղերը, տնտեսության սոփիզազիան, փոքր և միջին գիտատար ֆիրմաների զարգացումը, տեխնոլոգիական տրանսֆերտի համակարգը կողմնորոշված կառուցվածքային վերափոխման իրականացման անհրաժեշտությանն արձագանքումը: Ելք դեպի գիտատեխնիկական արտադրանքի համաշխարհային շուկա և այտեղ առաջնորդության համար պայքար, տնտեսական աճի տեմպերի կայունացման պայմաններում աճի կենտրոնների ստեղծումը:

Ինչպես հայտնի է, ինովացիոն գործընթացի կառավարումը պահանջում է նաև սոցիալական մեխանիզմներ: Հիմնականում դա կապված է ինովացիոն գործունեությանը բնորոշ անորոշության հետ: Մշտապես գոյություն ունի ռիսկ, որ մշակված ինովացիոն լուծումների գինը կլինի բարձր կամ նոր արտադրանքն անհաջողություն կունենա շուկայում: Ինովացիոն ենթակառուցվածքը բաշխում է ռիսկը հետևյալ ուղղություններով. ինովացիոն գործընթացի փուլերով, վենչուրի մասնակիցների միջև, պետության և ինստիտուցիոնալ ներդրողների միջև, ինչպես նաև նվազեցնում է ներդրումային ռիսկը որոշակի տարածաշրջաններում: Անշուշտ, ինովացիոն և ներդրումային գործունեության արդյունավետությունը սերտորեն կապված է առևտրային հաջողության հասնելու հնարավորության հետ:

Վերափոխվող հասարակության մեջ ինովացիոն ենթակառուցվածքը կարող է օգնել գիտության ներթափանցմանը շուկայական միջավայր և գիտատեխնիկական ոլորտում ձեռնարկատիրության զարգացմանը: Հենց այդ պատճառով էլ նրա ձևավորումը որոշվում է շուկայի ենթակառուցվածքի վիճակով:

Նկատենք նաև, որ ինովացիոն զարգացման առումով տարածաշրջանում Հայաստանն ունի որոշակի մրցակցային առավելություններ, հատկապես SS ոլորտի կայուն և շարունակական աճի առումով: Ստորև ներկայացնենք Հայաստանի Հանրապետությունում SS ոլորտի տարեկան աճի ցուցանիշը (Գծապատկեր 1):

Պատկեր 1. Հայաստանի Հանրապետությունում SS ոլորտի տարեկան աճը, % (2010–2021 թթ.)¹

Պաշտոնական տվյալների համաձայն՝ 2021թ.-ին 2010 թ.-ի համեմատությամբ SS ոլորտի տարեկան աճը կազմել է 14 տոկոսային կետ, ինչը վկայում է այս ոլորտում իրականացված պետական քաղաքականության հետևողականության մասին:

Նշենք նաև, որ վերջին տարիների աշխարհաքաղաքական աննախադեպ զարգացումները որոշակի նոր հնարավորություններ են առաջացրել հայկական ընկերությունների համար, մանավորապես՝ Ռուսաստանի Դաշնության շուկաներում: Հեռանկարները վերաբերում են ոչ միայն պահածոյացված և թարմ մրգերին և բանջարեղենին, պանիրներին և ալկոհոլին (մանավանդ որ ՌԴ-ում մտավախություն կա, որ արտասահմանյան պրեմիում ալկոհոլը կարող է անհետանալ (կամ գրեթե անհետանալ) դարակներից՝ վճարումների հետ կապված սահմանափակումների պատճառով), այլև SS ոլորտին: Սակայն, նկատենք, որ դիտարկված հնարավորությունների հետ մեկտեղ կարող են առաջանալ նաև որոշակի վտանգներ և ռիսկեր (մասնավորապես՝ արտահանման հետ կապված), որոնց արդյունավետ կառավարումը հատկապես հրատապ խնդիր է ազգային տնտեսության մրցունակության ապահովման տեսանկյունից:

Պաշտոնական տվյալների համաձայն, մեկ ամսվա կտրվածքով ՀՀ-ում որպես ԱԶ է հաշվառվել ՌԴ 938 քաղաքացի: Նույն ժամանակահատվածում Հայաստանում գրանցվել է 268 ՍՊԸ, որոնցում առկա է իրավաբանական կամ ֆիզիկական անձ ՌԴ քաղաքացի: Նրանց մեծ մասը ներկայացնում են տեղե-

¹ SՀS ոլորտը Հայաստանում 2010-2018թթ., Հայաստանում տեղեկատվական և հեռահաղորդակցության տեխնոլոգիաների ոլորտի հետազոտություն, Ձեռնարկությունների ինկուբատոր հիմնադրամ, <http://www.eif.am/eng/researches/report-on-the-state-of-the-industry/>, SS ոլորտը Հայաստանում միջին խավ է ձևավորում, <https://evnreport.com/arm/economy-arm/the-it-sector-in-armenia-is-forming-a-middle-class-2/>, 2021թ.-ին SS ոլորտում թողարկման աճը 3 անգամ գերազանցել է ՏԱԶ-ը, <https://www.armenpress.am/arm/news/1077751/>

կատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը: Գրանցման պահին որպես տնտեսական գործունեության դասակարգիչ ԱԶ-ների և ՄՊԸ-ների ճնշող մեծամասնությունն ընտրել է SS և ծրագրային մշակումների դասակարգիչը¹: Անշուշտ, այս հանգամանքը կարող է եղապես նպաստել ինչպես ՀՀ SS ոլորտի զարգացմանը, այնպես էլ նոր աշխատատեղերի ստեղծմանն ու ազգաբնակչության կենսամակարդակի բարելավմանը: Նկատենք նաև, որ այս պարագայում զգալիորեն կավելանա նաև Ինտերնետ ծառայությունների նկատմամբ պահանջարկը՝ միաժամանակ ուժեղացնելով այս ոլորտի ընկերությունների միջև մրցակցությունը: Բացի այդ, ռուսական բիզնեսի մոտքը ՀՀ տարածք լուրջ տեղաշարժեր կարող է իրականացնել կորպորատիվ կառավարման համակարգում, քանի որ ՌԴ-ում տարիներ շարունակ ձևավորվող կորպորատիվ կառավարման «ձեռնարկատիրական մոդելը» կարող է հաջողությամբ տեղայնացվել նաև ՀՀ-ում: Հասկանալի է, որ կորպորատիվ կառավարման որակի բարելավումը մեծապես կարող է նպաստել ընկերությունների ինովացիոն և ներդրումային գործունեության բարելավմանը:

Ակնհայտ է, որ այս պարագայում մեծապես կարևորվում է նաև պետության դերը ինչպես ինովացիոն և ներդրումային գործունեության խթանման, այնպես էլ ռուսական բիզնեսի համար գործունեության բարենպաստ պայմանների ապահովման տեսանկյունից: Մասնավորապես, ՀՀ Կառավարության կողմից նախատեսվում է SS ոլորտի կազմակերպություններին նոր աշխատատեղերի համար վերադարձնել վճարված եկամտահարկի 50 տոկոսը: Համաձայն այս որոշման՝ գործունեություն պետք է իրականացնեն առևտրային կազմակերպությունները և ԱԶ-ները այնպիսի դասակարգիչներով, որոնք վերաբերում են տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտին, մարտի 1-ի դրությամբ աշխատատեղերի քանակը պետք է ավելանա առնվազն 50-ով (նկատի է առնվում թե աշխատանքային, թե քաղաքացիաիրավական պայմանագրերը) և այդ 50 հոգու աշխատատեղի դեպքում մարտի 1-ին նախորդող վերջին վեց ամսվա ընթացքում իրենք չպետք է եկամտային հարկ վճարած լինեն: Այսինքն՝ խոսքը վերաբերում է բոլորովին նոր ստեղծված աշխատատեղերին: Նրանք չպետք է ունենան նաև 100 հազար դրամը գերազանցող հարկային պարտավորություններ: Այս պայմաններին բավարարելու դեպքում թե գործող, թե նոր ստեղծված ընկերությունները 50 նոր աշխատատեղ ապահովելու դեպքում կստանան պետության կողմից վճարված եկամտային հարկի նոր աշխատատեղերի 50 տոկոսը որպես պետական աջակցություն, ինչը հնարավորություն կտա գործատու-աշխատող մակարդակում կանոնակարգել իրենց հարաբերությունները և լավ պայմաններ ապահովել SS ոլորտի մասնագետների համար: Լիազոր մարմինը, որը վերադարձնելու է եկամտահարկը, լինելու է Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարությունը²: Անշուշտ, դիտարկված մոտեցումը որոշակիորեն կնպաստի

¹ Տերտերյան Կ. Հայաստանում ԱԶ է հաշվառել 938, ՄՊԸ գրանցել՝ 268 ՌԴ քաղաքացի, <https://b24.am/economy/312435.html>

² Քաղաքային Ռ. ՏՏ ոլորտի կազմակերպություններին նոր աշխատատեղերի համար վերադարձվելու է վճարված եկամտահարկի 50 տոկոսը, <https://lurer.com/?p=456977&l=am>

նան արտաքին շուկաներում ՀՀ ընկերությունների մրցունակության բարձրացմանը:

Գիտական նորույթ

Հաշվի առնելով թեման հողվածում բացահայտվել են ինովացիոն տնտեսության զարգացման մեխանիզմները: Դրանց հիման վրա առաջարկվել է արդյունավետ ինովացիոն ենթակառուցվածքների ստեղծման հայեցակարգ: Հայեցակարգի կիրառման համար մշակվել և հիմնավորվել է համապատասխան գործողությունների համալիր, որը էականորեն կխթանի արդյունավետ ինովացիոն համակարգի ստեղծումը:

Եզրակացություններ

Հայաստանի Հանրապետությունում արդյունավետ ինովացիոն ենթակառուցվածքների ստեղծմանը մեծապես կարող է նպաստել նաև ազատ տնտեսական գոտիներում գիտության, բիզնեսի և պետության փոխգործակցության շարունակական խորացումը: Այս պարագայում նշանակալի դերակատարում կարող են ունենալ նաև ռուսական ընկերությունները, որոնց գործունեության խթանումը ՀՀ-ում կարող է հանգեցնել ինովացիոն և ներդրումային գործունեության ակտիվացմանը, ինչն էլ բխում է տնտեսության մրձունակության բարձրացման ներկայիս պահանջներից:

Հաշվի առնելով Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության զարգացման ներկայիս վիճակը՝ կարող ենք առաջարկել արդյունավետ ինովացիոն ենթակառուցվածքների ստեղծման միջոցով տնտեսության մրցունակության բարձրացման հետևյալ ուղիները.

- Տնտեսության ինովացիոն զարգացման օրենսդրաիրավական հիմքերի կատարելագործում:

- Գիտության, բիզնեսի և պետության փոխգործակցության հնարավորինս ակտիվացում:

- Տնտեսության զիտելիքատար ճյուղերի զարգացման խթանում,

- Մարդկային կապիտալի ստեղծագործական և նորարարական մտածողության զարգացման խթանում,

- Ինովացիոն լոգիստիկ համակարգերի զարգացման խթանում՝ հարկային, մաքսային և վարկային արտոնությունների տրամադրման միջոցով:

- Հայրենական և օտարերկրյա ներդրողների ինովացիոն և ներդրումային գործունեության խթանում՝ նրանց բիզնեսների համար բարենպաստ պայմանների ապահովման միջոցով:

- Կորպորատիվ կառավարման ռուսական «ձեռնարկատիրական մոդելի» տարրերի ներդրում ՀՀ ընկերությունների կորպորատիվ կառավարման համակարգում:

- Ինովացիոն ենթակառուցվածքների զարգացման արտասահմանյան առաջավոր փորձի կիրառում:

Ամփոփելով, անհրաժեշտ է նշել, որ ինովացիոն ենթակառուցվածքների զարգացման արտասահմանյան առաջավոր փորձի և հողվածում ներկայացված

գործնական առաջարկությունների կիրառումը կարող է նպաստել ՀՀ տնտեսության մրցունակության բարձրացմանը, ինովացիոն և ներդրումային գործունեության ակտիվացմանը, արտահանման ուղղությունների ընդլայնմանը և ՀՀ տնտեսության համաչափ և կայուն զարգացմանը:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Բադասյան Ռ. ՏՏ ոլորտի կազմակերպություններին նոր աշխատատեղերի համար վերադարձվելու է վճարված եկամտահարկի 50 տոկոսը, <https://lurer.com/?p=456977&l=am>
2. Բոստանջյան Վ., Զախարյան Ա., Ինովացիոն գործունեության ինստիտուցիոնալ հիմքերը Հայաստանի Հանրապետությունում, «Բանբեր ՀՊՏՀ», 2020 Ո1, էջ 132-151:
3. Հարությունյան Վ.Լ., Զախարյան Ա.Գ., Տնտեսության ինովացիոն զարգացման խթանման ուղիները Հայաստանի Հանրապետությունում, Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում, (Գիտական հոդվածների ժողովածու - 2021), ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտ, Երևան, 2021թ., էջ 138-155:
4. Տերտերյան Կ. Հայաստանում ԱԶ է հաշվառել 938, ՍՊԸ գրանցել՝ 268 ՌԴ քաղաքացի, <https://b24.am/economy/312435.html>
5. ՏՀՏ ոլորտը Հայաստանում 2010-2018թթ., Հայաստանում տեղեկատվական և հեռահաղորդակցության տեխնոլոգիաների ոլորտի հետազոտություն, Ձեռնարկությունների ինկուբատոր հիմնադրամ, <http://www.eif.am/eng/researches/report-on-the-state-of-the-industry/>, ՏՏ ոլորտը Հայաստանում միջին խավ է ձևավորում, <https://evnreport.com/arm/economy-arm/the-it-sector-in-armenia-is-forming-a-middle-class-2/>, 2021թ.-ին ՏՏ ոլորտում թողարկման աճը 3 անգամ գերազանցել է ՏԱՀ-ը, <https://www.armenpress.am/arm/news/1077751/>
6. Баев С.А. — Теоретические основы развития инновационной инфраструктуры // Финансы и управление. – 2021. – № 4. – С. 83 - 98. DOI: 10.25136/2409-7802.2021.4.36730 URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=36730
7. Богатова Е.В. Инновационная экономика: монография / Е.В. Богатова. Москва: Издательство «Русайнс», 2014. -88 с. ISBN 978-5-4365-0168-0.
8. Соколов Д.С., Томилина Н.С. Инновационная инфраструктура в современной России: понятие, содержание, особенности, Международный научный журнал «Инновационная наука», №1/2016, с. 172-177.
9. Солдатов А.О. Инновационная инфраструктура как основа развития инновационной деятельности, научный журнал «Актуальные вопросы экономических наук», N47, 2015, с. 94-98, <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnaya-infrastruktura-kak-osnova-razvitiya-innovatsionnoy-deyatelnosti>
10. Technology and innovation report 2021, United nations conference on trade and development, https://unctad.org/system/files/official-document/tir2020_en.pdf

References

1. Badasyan R'. TT olorti kazmakerpowt'yownnerin nor ashxatategheri hamar veradard'elow e' vtwarvac' ekamtaharki 50 tokosy', <https://lowrer.com/?p=456977&l=am>
2. Bostanjyan V., Zaxaryan A., Inovacion gorc'owneowt'yan institowcional himqery' Hayastani Hanrapetowt'yownowm, «Banber HPTH», 2020 N1, e'j 132-151:
3. Harowt'yownyan V.L., Zaxaryan A.G., Tntesowt'yan inovacion zargacman xt'anman owghinery' Hayastani Hanrapetowt'yownowm, Social-tntesakan zargacman ardi himnaxndirneri' Hayastani Hanrapetowt'yownowm, (Gitakan hodvac'neri jhoghovac'ow - 2021), HH GAA M. Qot'anyani anvan tntesagitowt'yan institowt, Er&an, 2021t'. e'j 138-155:
4. Terteryan K. Hayastanowm AD' e' hashvar'el 938, SPY' grancel` 268 R'D qaghaqaci, <https://b24.am/economy/312435.html>
5. THT olorty' Hayastanowm 2010-2018t't'. Hayastanowm teghekatvakan & her'ahaghordakcowt'yan texnologianeri olorti hetazotowt'yown, D'er'nar-kowt'yownneri inkowbator himnadram, <http://www.eif.am/eng/researches/report-on-the-state-of-the-indowstry/>, TT olorty' Hayastanowm mijin xav e' d'&avorowm, <https://evnreport.com/arm/economy-arm/the-it-sector-in-armenia-is-forming-a-middle-class-2/>, 2021t'.-in TT olortowm t'ogharkman atwy' 3 angam gerazancel e' TAC-y', <https://www.armenpress.am/arm/news/1077751/>
6. Baev S.A. — Teoreticheskie osnovy razvitiya innovacionnoj infrastruktury // Finansy i upravlenie. — 2021. — # 4. — S. 83 - 98. DOI: 10.25136/2409-7802.2021.4.36730 URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=36730
7. Bogatova E.V. Innovacionnaja jekonomika: monografija / E.V. Bogatova. Moskva: Izdatel'stvo «Rusajns», 2014. -88 s. ISBN 978-5-4365-0168-0.
8. Sokolov D.S., Tomilina N.S. Innovacionnaja infrastruktura v sovremennoj Rossii: ponjatie, sodержanie, osobennosti, Mezhdunarodnyj nauchnyj zhurnal «Innovacionnaja nauka», #1/2016, s. 172-177.
9. Soldatova A.O. Innovacionnaja infrastruktura kak osnova razvitiya innovacionnoj dejatel'nosti, nauchnyj zhurnal «Aktual'nye voprosy jekonomicheskikh nauk», N47, 2015, s. 94-98, <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnaya-infrastruktura-kak-osnova-razvitiya-innovatsionnoy-deyatelnosti>
10. Technology and innovation report 2021, United nations conference on trade and development, https://unctad.org/system/files/official-document/tir2020_en.pdf

ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ԻՆՈՎԱՑԻՈՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՀՀ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՄՐՑՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑ

Արմինե Գրիգորի Զախարյան

Համառոտագիր: Ժամանակակից տնտեսական պայմաններում Հայաստանի Հանրապետության համար հատկապես կարևորվում է ինովացիոն և ներդրումային գործունեության խթանումը: Վերջինս պահանջում է ինովացիոն գործունեության ինստիտուցիոնալ հիմքերի ձևավորում, ինչպես նաև գիտության, բիզնեսի և պետության փոխգործակցության ակտիվացում: Հատուկ ուշադրության է արժանի նաև ՏՏ ոլորտի ընկերությունների գործունեության թխանման հիմնախնդիրը: Այս համատեքստում հատկապես կարևորվում է ՀՀ-ում արդյունավետ ինովացիոն ենթակառուցվածքների ստեղծման հնարավորությունների և միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը, ինչն էլ պայմանավորում է մեր **հետագոտության թեմայի արդիականությունը:**

Հետագոտության նպատակն է արդյունավետ ինովացիոն ենթակառուցվածքների ստեղծման հնարավորությունների ուսումնասիրության միջոցով ՀՀ տնտեսության զարգացման ներուժի արդյունավետ կիրառման և մրցունակության բարձրացման եղանակների բացահայտումը: **Հետագոտության խնդիրներն են** ինովացիոն և ներդրումային գործունեության խթանման մեխանիզմների վերլուծության արդյունքների հիման վրա ՀՀ տնտեսության զարգացման հնարավոր ուղիների մշակումը:

Հետագոտությունների ընթացքում կիրառվել են համակարգային և իրավիճակային վերլուծության, տնտեսավիճակագրական խմբավորումների, ինդուկցիայի և դեդուկցիայի, համեմատական և գործոնային վերլուծությունների **մեթոդները:**

Գիտական նորույթը: *Հաշվի առնելով թեման հոդվածում բացահայտվել են ինովացիոն տնտեսության զարգացման մեխանիզմները: Դրանց հիման վրա առաջարկվել է արդյունավետ ինովացիոն ենթակառուցվածքների ստեղծման հայեցակարգ: Հայեցակարգի կիրառման համար մշակվել և հիմնավորվել է համապատասխան գործողությունների համալիր, որը էականորեն կխթանի արդյունավետ ինովացիոն համակարգի ստեղծումը:*

Բանալի բառեր՝ տնտեսություն, ինովացիոն ենթակառուցվածք, պետական-մասնավոր գործընկերություն, ներդրումներ, ինովացիոն գործունեություն, խթանում, զարգացում, արդյունավետություն, մրցունակություն

СОЗДАНИЕ ЭФФЕКТИВНЫХ ИННОВАЦИОННЫХ ИНФРАСТРУКТУР КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

Армине Григорьевна Захарян

Аннотация. В современных экономических условиях для Республики Армения особенно важно стимулирование инновационной и инвестиционной деятельности. Последнее требует создания институциональных основ инновационной деятельности, а также активизации сотрудничества между наукой, бизнесом и государством. Особого внимания заслуживает также проблема стимулирования деятельности компаний сферы ИТ. В данном контексте особенно важно изучение возможностей создания эффективных инновационных инфраструктур в Республике Армения и международного опыта, что и определяет **актуальность темы нашего исследования.**

Целью исследования является выявление способов эффективного использования потенциала экономического развития и повышения конкурентоспособности Республики Армения посредством изучения возможностей создания эффективных инновационных инфраструктур. **Задачей исследования** является разработка возможных путей развития экономики Республики Армения на основе результатов анализа механизмов стимулирования инновационной и инвестиционной деятельности.

В ходе исследования использовались **методы** системно-ситуационного анализа, экономико-статистических группировок, индукции и дедукции, сравнительного и факторного анализа.

Научная новизна. *С учетом темы в статье выявлены механизмы развития инновационной экономики. На их основе предложена концепция создания эффективных инновационных инфраструктур. Для применения концепции разработан и обоснован комплекс соответствующих действий, которые будут существенно стимулировать создание эффективной инновационной системы.*

Ключевые слова: экономика, инновационная инфраструктура, государственно-частное партнерство, инвестиции, инновационная деятельность, стимулирование, развитие, эффективность, конкурентоспособность

CREATION OF EFFECTIVE INNOVATIVE INFRASTRUCTURES AS A MEANS OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

Armine Grigor Zakharyan

Abstract. In the current economic conditions, it is especially important for the Republic of Armenia to stimulate of innovation and investment activities. The latter requires the creation of institutional foundations for innovation, as well as the intensification of cooperation between science, business and the state. The problem of stimulating the activities of IT companies also deserves of special attention. In this context, it is especially important to study the possibilities of creating effective innovation infrastructures in the Republic of Armenia and international experience, which determines the **relevance of the topic of our study**.

The aim of the study is to identify ways to effectively use the potential of economic development and increase the competitiveness of the Republic of Armenia by studying the possibilities of creating effective innovation infrastructures. **The task of the study** is to develop possible ways for the development of the economy of the Republic of Armenia, based on the results of the analysis of the mechanisms for stimulating innovation and investment activities.

The study used the **methods** of system-situational analysis, economic and statistical groupings, induction and deduction, comparative and factor analysis.

***Scientific novelty.** Taking into account the topic, the article identifies the mechanisms for the development of an innovative economy. Based on them, the concept of creating effective innovation infrastructures is proposed. To apply the concept, a set of appropriate actions has been developed and justified, which will significantly stimulate the creation of an effective innovation system.*

Keywords: economy, innovation infrastructure, public-private partnership, investment, innovation, stimulation, development, efficiency, competitiveness